

(1. SEMESTER)

Aalborg Universitet

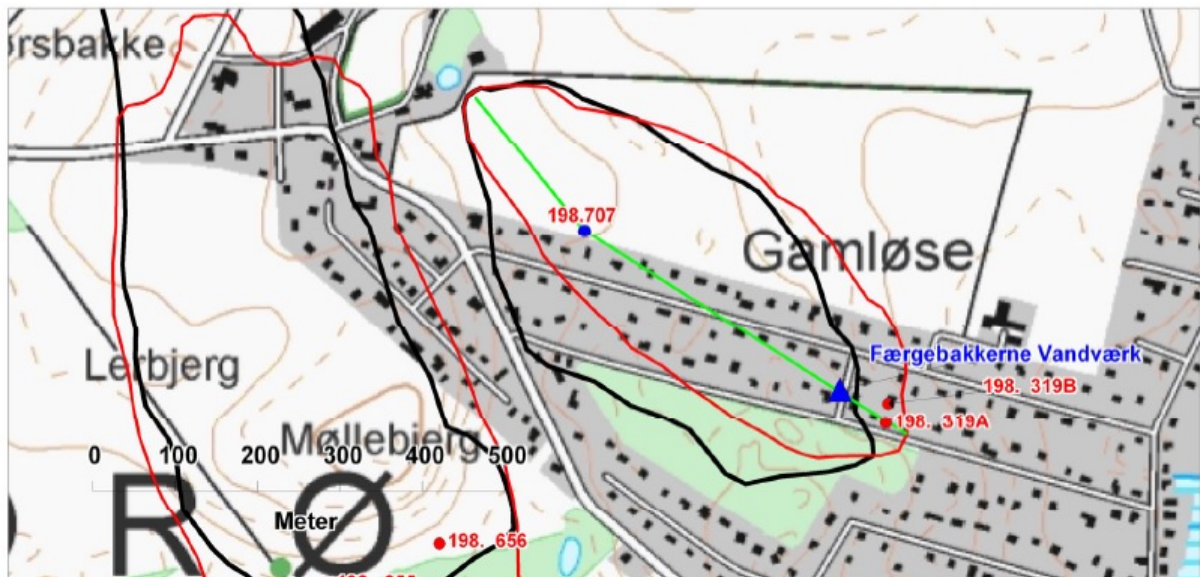
Master i Bæredygtig Omstilling

MBO Hold 1, 1. semester

GRUPPE NR. 1

Projekt: Nitratnedsivning til grundvandet, Færgebakke Vandværk, Orø

Dato:

19. maj 2015

Vejleder:

Nils Thorsen

Udarbejdet af:

Claus O. Jørgensen og Danny Nuka
Lynge

Forord

Denne besvarelse har kun været mulig, fordi mennesker på og omkring Orø så velvilligt har stillet op.

Vi siger mange TAK til, formanden fra Færgebakkernes Vandværk (Jørgen L. Jørgensen), Holbæk Kommune (Niels Hermansen og Søren T. Nielsen) Landmand Lars Foverskov og ikke mindst vores vejleder Nils Thorsen. Uden dem, ingen besvarelse! Også en stor TAK til vores ægtefæller, Bolethe og Marliese for deres tålmodighed.

Ud over at vi har haft stor glæde af de udfordringer de lå i dette arbejde, håber vi også at, du som læser, oplever noget der kan berige dig og give stof til eftertanke.

Gruppens arbejde:

Vi har ved tre møder på Orø og adskillige møder på nettet aftalt arbejdsfordelinger og vurderet hinandens skriftlige indlæg. Rapporten er skrevet i fællesskab.

Et personligt og adskillige møder på nettet/telefon med vejleder.

Indhold

Forord.....	1
Resumé/Summary.....	3
Indledning	3
Problemformulering og afgrænsning	4
Problemformulering.....	4
Problemafgrænsning.....	4
Teorivalg.....	4
Netværk.....	5
Aktør.....	5
Translation	6
Metode.....	6
Interview	6
Primær/sekundær litteratur.....	7
Personlige erfaringer.....	7
Teknisk tidslinje.....	7
Første kortlægning og potentiel fare varskos	7
Konstatering af potentiel problemstilling	8
Navngivning af potentielle forureningskilder.....	8
Embedsmæssig konstatering	8
Offentlig konstatering, fase 1.....	9
Offentlig konstatering, fase 2.....	9

Møde med Holbæk kommune	10
Opfølgning på indsatsplan i andre kommuner	10
Møde med Fægebakkerne Vandværk.....	10
Offentlig konstatering, fase 3	11
Møde med landmand Lars Foverskov	11
Delanalyse, tidslinjen	12
Aktant beskrivelser.....	13
Holbæk Kommune, afd. for grundvand.....	13
Fægebakkerne Vandværk	13
Berørte landmænd	13
Lovgivning	14
Miljø Center Roskilde	14
COWI	14
Landbrugets konsulenter	14
Aftagere af vandværkets vand	14
(Sommerhus-) beboere i det berørte vandindvindingsområde (Fægebakkerne).....	14
Borgerne på Orø.....	15
Pressen (Orø Nyt)	15
NordVestNyt.....	15
Naturbeskyttelsesinteresser (inkl. Kommunen).....	15
Turisme/turisten	15
Tidsånden/folkestemningen	15
Klimaforandringer/vejret	16
Civilsamfundet ("Borgeren")	16
"Sådan gør de andre" (aktanten som nok ikke er en aktant).....	16
Interessentkort.....	17
Analyse.....	17
Konklusion.....	19
Perspektivering	20
Referencer af litteratur og øvrige kildematerialer	20

Resumé/Summary

Nitratnedsivning til grundvandet på Orø. Orø betegnes som et meget følsomt landskab og den stigende mængde nitrat, målt i og omkring vandindvindingsområderne bekymrer Holbæk Kommune og lokale vandværker. Problemet blev identificeret i 2005 og behovet for en indsatsplan er nævnt i 2010.

Den minimale reaktion fra kommunens side bekymrer vandværket og derfor har vi undersøgt sagsbehandlingens forløb ved hjælp af Aktør-Netværksteorien. Denne teori kan identificere aktører og aktanter, aktører = person med en "egen vilje" og en aktant = noget "der tilskrives en handling" (en rapport eller lign. der gør en forskel) men uden "egen vilje".

Teorien opererer IKKE med et "magtens centrum", men med interaktionen mellem aktører og aktanter.

Med ANT-tilgangen har vi konstateret at økonomiske overvejelser, en uklar prioritering af rent grundvand og en svag lovgivning der fordrer indgåelse af frivillige aftaler, mellem meget ulige parter, gør at der er et ringe incitament til at beskytte grundvandet. Meget få af de identificerede aktører/aktanter har fået mulighed for at øve indflydelse og sagen er d.d. ikke afsluttet.

Nitrate-penetration into the groundwater on the island of Orø. Classified as a vulnerable environment, the increased level of nitrate-penetration to the groundwater, observed since 2005, has become a major concern for the waterworks of Orø. The lack of response from the authorities (the municipality of Holbæk) gave us a reason to investigate the process and why the involved players have difficulties reaching an appropriate agreement.

By using the theory of ANT ("player-network-theory") to investigate the potential inputs and involvement from all potential players, we have been able to analyze the level of participation. We can conclude that the lack of closure of this case is basically due to, a very weak definition/legislation on how/when to protect the groundwater, economic priorities and a (hard to cope with) law that commits the municipality to work for an agreement between the payers based on voluntariness. This gives the players very little incentive to do anything. We also conclude that, very few of the potential players were involved or had anything to say.

Indledning

I takt med at der observeres en tendens til stigende indhold af nitrat i de lovbundne analyser af vandet i Færegbakkerne vandværksboringer, intensiverede Holbæk Kommune overvågningen med henblik på identificeringen af forureningskilden. Kommunen udvidede analysepakken til andre parametre som pesticider og fosfor.

Kommunen / vandværket offentliggøre de kritiske analyseresultater for nitrat med en kommentar om tiltagende bekymring for det stigende nitrat-indhold, da det målte niveau er dobbelt så stort som landsgennemsnit og næsten tre gange så stort som WHO og EU anbefaler

Problemformulering og afgrænsning

Vi vil med dette afsnit spørge os selv om hvorfor er processen aldrig rigtig kommet i gang, samt om hvilke aktanter er afgørende for processen.

Problemformulering

Hvad ligger til grund for sagens "stilstand", på trods af sagens belysning, interesse og oprindelige hensigt?

Problemafgrænsning

Der vil i projektet blive arbejdet med følgende punkter:

Tidslinje

For rapporten udarbejdes en kronologisk rækkefølge til kortlægning af faktiske forhold, hvor i der tages forbehold for den tilgængelige og efterfølgende indhentede information.

Projekt

Der vil til denne rapport blive udarbejdet en interessentanalyse for at kortlægge projektets aktører (aktanter) og deres position, samt om muligt at efterfølgende forslå tiltag for en hensigtsmæssig håndtering af disse interessenter.

Interview

Interessentanalysen vil kunne fortælle om hvilke aktører der skal interviewes for yderligere at kunne indhente mere afdækkende svar.

Projektanalyse

Ud fra projektarbejdets resultat vil der blive redegjort for sagens udfordringer, interessenternes bidrag og samspil, så en endelig aktuel problemstilling kan vurderes.

Teorivalg.

I dette kapitel beskriver vi hvad vores problemstilling er og hvilken teori vi finder anvendelig til analysen af denne problemstilling. Efterfølgende beskrives de anvendte metoder.

De implicerede interessenter befinder sig i hvert deres "veldefinerede univers", hvor deres position og den kontekst de optræder i, definerer deres standpunkt. Der er ikke nogen grundlæggende uenighed om at nitratnedsivning til grundvandet er problematisk. Vores ønske er, at undersøge hvorfor processen trækker i langdrag og at anskue problematikken meget bredere i håb om, at der kan fremkomme et mere nuanceret billede af mulige løsningsmodeller.

For at kunne arbejde med denne problemstilling har vi valgt "Interessentanalysen" som den er beskrevet/defineret af Torben Elgaard Jensen (TEJ) i "Papers in Organization" No. 48, 2003 ANT (AktørNetværkTeori, ref. nr. 1).

Interessentanalysetilgangen giver mulighed for at vi kan arbejde med at placere/analysere aktørerne i forhold til den problemstilling der beskrives i den tekniske dokumentation.

ANT udspringer af et mindset der begyndte at tage form med "Thomas Kuhns bog om videnskabernes revolutioner (1962)" (ref. nr. 1, s. 4), Citat; "Kuhns pointe er, at videnskaben ikke erkender naturen som der er, men at videnskabens erkendelse af naturen er styret af bestemte sociale og kognitive skemaer, såkaldte paradigmer, der på forhånd sætter grænser for, hvad man kan se, og hvilke spørgsmål man kan stille." (ref. nr. 1, s. 4). "Kuhn udfordrer dermed videnskabens status som uangribelig rationalitet, og der skabes en mulighed for at socialvidenskaben kan komme tættere på livet af den naturvidenskabelige produktionsproces" (ref. nr. 1, s. 4). Disse to citater beskriver ganske godt det skifte der sker i anskuelsen af videnskab, som leder til defineringen af ANT, det undersøgte må brydes op i flere/nye fraktioner og skal ikke blot anskues på en ny måde, men relationen i mellem dem skal også inddrages i analysen.

I stedet for at man anskuer det undersøgte som en kasse man åbner og derefter analyserer, bør man anskue det undersøgte som "punkter og forbindelse" (ref. nr. 1, s. 4) og deres indbyrdes relationer.

TEJ omtaler de mest centrale dele af ANT som, "netværk", aktør" og "translation" (ref. nr. 1, s. 4), altså "forbindelser", "knudepunkter" og det der opstår ud af samspillet i mellem dem.

Netværk

ANT er kort fortalt en sociologisk analyse af videnskab og teknologi, hvor ANT's særlige bidrag er den konsekvente og radikale anvendelse af et netværksbegreb, som hentes fra Saussures semiotik (Law 1999) (ref. nr. 1, s. 6). Denne tænkning beskriver at et ord ikke har nogen betydning i sig selv, men udelukkende gives mening i dets relation til et andet ord, som et eksempel på denne tænkning, giver ordet "mand" kun mening hvis det bliver stillet over for ordet "kvinde". Det sammen gør sig gældende med ikke-sproglige objekter (ting, begivenheder osv.). "ANT's påstand er dermed, at intet objekt har en essens, som er givet i kraft af sig selv. Et objekt defineres fuldstændigt af dets relationer til andre objekter i netværket" (ref. nr. 1, s. 6). Denne tænkning giver os mulighed for at anskue aktørerne/aktanterne i vores case, i et bredere perspektiv, og forhåbentlig påvise at andre aktører/aktanter, der ind til nu er blevet betragtet som perifere, kan bringes i spil. ANT har den opfattelse at der ikke findes et "dominerende centrum" hvorfra alt initiativ udspringer, ANT opererer med et frit sammensat netværk af knudepunkter og forbindelser (mellem knudepunkter).

I relation til vores opgave betyder det, f.eks. at Holbæk Kommune betragtes som et knudepunkt i et netværk, på lige fod med andre aktører, altså ikke som "magt eller myndighed", men som en aktør der kan positionere sig i forhold til andre i netværker, i kraft af deres evne til at skabe alliancer med andre. Dette ændrer ikke ved deres position som dem der har myndighed eller ansvar, men de "fratages" den position hvor "magt og myndighed" sidestilles med "den der anviser løsningerne".

Aktør

Traditionelt opfattes en aktør som, en person der sidder "i midten", som betragter/definerer det der befinder sig rundt om vedkommende og agerer i forhold til dette, i ANT tillægges det også vægt hvilken indflydelse andre tillægger en aktør. I ANT defineres en aktør ikke alene som en person med en vilje, men også som noget der kan optræde i form af "noget der tilskrives en handling" (ref. nr. 1, s. 7) og dette kan i princippet være hvad som helst. "Af den grund bruger ANT ofte de alternative termer aktant eller entitet for at betegne de knudepunkter i netværket, som tilskrives handling" (ref. nr. 1, s. 7). Set i dette lys vil en rådgiver kunne være en aktør og hans

rapport en aktant, rådgiveren optræder som et knudepunkt i et netværk, men hans rapport kan opnå "sit egen liv" og få sin egen betydning alt efter, hvem der læser den og hvordan den læses, og kan derved opfattes som endnu et knudepunkt, som kan få andre knudepunkter til at danne nye alliancer. Rådgiverens rapport defineres således ikke i kraft af sig selv, men som det den kan afstedkomme.

"Pointen i ANT's aktørbegreb er, at der aldrig er nogen kerne, hvorfra handling eller "agency" strømmer" (ref. nr. 1, s. 7). Med denne tilgang kan det beskrives/analyseres hvordan og hvorfor "tyngdepunktet" kan skifte, hvis f.eks. en aktør laver nye alliancer, vandværket går sammen med andre vandværk, borgerinitiativ for naturgenopretning osv.

Dette er centralt i vores case fordi, de toneangivende parter har en pre-defineret opfattelse af hvad deres rolle (og position) er, de tilskrives derved den traditionelle placering i en etableret magtstruktur og derved er forventningerne til hvem der skal fremkomme med løsningsmodellerne frosset fast.

Vi vil bestræbe os på, i denne case, at benævne en person med en egen vilje som aktør og en "ting uden egen vilje" som en aktant.

Translation

Vores aktører/aktanter kan nu placeres i et netværk og den interaktion som foregår mellem aktører/aktanter i netværket, kaldes "Translation".

"I aktør-netværksteori bruges translation i bred forstand om de processer, hvormed en aktant opnår styrke ved at associere sig med andre. Styrkelsen af en aktant opnås ved at denne aktant indtager en position, hvor den kan tale eller virke på vegne af en anden. Translationsprocessen indebærer, at der skabes en lighed og en forbindelse mellem to ting, som før var forskellige" (ref. nr. 1, s. 8). Til forskel fra en traditionel tilgang, hvor det er ens placering i et hierarki der afgøre hvilken indflydelse man har, opererer ANT altså med at det er ens evne til at interagere i et netværk som målestok for hvad man kan opnå af indflydelse. Ved at alliere sig med andre opnår man en mulighed for at tale på vegne af flere. På den ene side virker det meget logisk at, sådan må det da være, men på den anden side er det jo ikke sådan virkeligheden udfolder sig i vores case, her er det Holbæk Kommune der (pr. tradition) udpeger og inviterer de parter som *de* anser for relevante, dvs. at der ikke kan foregå en åben udveksling (translation) i mellem alle de aktører/aktanter som kan identificeres i denne sag, eftersom at de ikke er tillagt betydning eller tiltænkt en rolle.

Metode

Da vores case beskæftiger sig med hvorledes mennesker opfatter og reagerer på et forløb der er kommet i stand via tekniske redegørelser, har vi valgt at analysere de tekniske redegørelser, analysere de involverede aktørers handlinger (og resultatet af disse handlinger) ved hjælp af interview og sammenholdt der med lovgivningen på området og i et vist omfang, sammenlignet med erfaringer fra lignende sager i andre kommuner.

Interview

Da vi håber på at kunne beskrive et forløb, er hovedvægten i spørgsmålene lagt på, hvornår og hvordan de tre hovedaktører er blevet informeret om problematikken angående nitratnedslivningen til grundvandet på Orø, ligeledes er der i spørgsmålene lagt vægt på hvordan

aktørerne er forsøgt inddraget i processen og hvordan aktørerne har oplevet deres muligheder for at bidrage med en løsning.

De tre hovedaktører (Holbæk Kommune, Færgebakkerne Vandværk og berørte landmænd) er, for sammenlignelighedens skyld, stillet nærmest identiske spørgsmål og alle parter er bekendt med hvad "de andre" er blevet spurgt om.

Interviewene er blevet gennemført som personligt møde eller telefonmøde, i alle tre tilfælde er aktørerne på forhånd blevet præsenteret for spørgsmålene og informeret om formålet.

Der er hvert tilfælde, med de interviewedes tilladelse, lavet skriftligt referat.

Primær/sekundær litteratur

Vi har, til afklaring af problemets omfang, anvendt den foreliggende tekniske dokumentation (som alle aktører er bekendt med).

Vi har, efter valg af tilgang, studeret en teori, Aktør-Netværks Teori (ANT) og søgt kommentarer til denne teori.

Vi har, for at have en reference, læst om andre kommuners tilgang til problemstillingen (indsatsplaner).

Vi har, for at blive bekendt med rammevilkårene, læst en udvalgt del af lovgivningen (Vandforsyningsloven mm.)

Vi har, for at orientere os "bredere", læst hvordan pressen omtaler af sagen.

Personlige erfaringer

Vores tilgang til problemstillingen er i høj grad baseret på den ene opgaveskrivers (COJ) indgående kendskab til lokalområdet. Som fastboende på Orø siden 1993 og som aktiv i lokalområdet, er det muligt at inddrage den mere personlige vinkel og forhåbentligt blive i stand til at gå "et spadestik dybere".

Teknisk tidslinje

I denne tekniske tidslinje vises en del af grundlaget liggende indenfor sagens problemstilling, samt hvornår kommunen og efterfølgende offentligheden begyndte at blive bevidst om faren for forurening og frem til den aktuelle situation for grundvandet, på Orø.

Første kortlægning og potentiel fare varskos

Kortlægningen af områder på Orø viser at øen er sårbar over for kvælstofnedsivning til grundvandet og angiver forslag til begrænsninger.

20051214 - jf. foreløbig indsatsplan "Orø Kortlægningsområde, Fase 1, Trin 3" Vestsjællands Amt, udarbejdet af Cowi (ref. nr. 2) står følgende:

- "På baggrund af eksisterende data er det konstateret, at en stor del af øen er sårbar overfor nitrat. Vandværkernes indvindingsopland og grundvandsdannende opland skal sikres på kort og lang sigt mod stigende nitrat indhold i grundvandet. De foreslåede indsatser vil alle medvirke til denne sikring, men de kan ikke stå alene. Det forventes derfor, at indsatsen i de primære indsatsområder vil være en kombination af én eller flere af forslagene." (ref. nr. 2, s. 11).

Konstatering af potentiel problemstilling

Undersøgelserne gjort på dette tidspunkt konstaterede hvad den "foreløbige indsatsplan" fra 2005 (fornævnte punkt) nævner at ville ske, hvis der ikke blev taget aktion. Undersøgelsen varsler desuden at en indsatsplan skal iværksættes, dog uden at fremhæve en dato. Denne afsluttes meget symbolsk med at fortælle om at den kommende indsatsplan skal gøres "til glæde for grundvandet og borgerne på Orø".

2010 jf. Miljøministeriets rapport "Grundvandet på Orø - en sårbar ressource" (ref. nr. 3) står følgende:

- "Miljøcenterets undersøgelser på Orø viser, at der mange steder er et højt indhold af nitrat i grundvandet. Flere steder er koncentrationerne over drikkevandsgrænsen på 50 mg pr. liter" (ref. nr. 3, s. 2).
- "Indsatsplanen skal først være færdig i 2011. Men allerede nu ligger der en række forslag fra Miljøcenter Roskilde, som kommunen kan anvende som inspiration" (ref. nr. 3, s. 5).
- Holbæk Kommune skal nu udarbejde en indsatsplan for områderne med særlige drikkevandsinteresser på Orø. Planen skal angive, hvordan man helt konkret kan beskytte grundvandet og dermed sikre godt drikkevand for Orø's beboere. Indsatsplanen skal også indeholde en tidsplan for gennemførelsen af indsatsen mod alle forureningskilder, og hvem der skal udføre indsatserne. Desuden skal planen angive, hvem der skal gennemføre overvågning af grundvandskvaliteten, og omfanget af overvågningen. Indsatsplanen vil blive til i et samarbejde mellem kommunen, vandværkerne og landbruget, som er hovedinteressenterne på Orø. Derfor vil Holbæk Kommune tage kontakt til vandværker og landbrug i løbet af 2010, så det første udkast til indsatsplanen kan udarbejdes - til glæde for grundvandet og borgerne på Orø" (ref. nr. 3, s. 7).

Navngivning af potentielle forureningskilder

Cowi rapporten angiver et høj potentiel udvasknings niveau men ikke direkte forureningskilden for nedsivning af kvælstof og det kan undre os da rapporten nævner at udbringning af husdyrgødning er udført i problemstillingens område – og at den anden nævnte potentielle kilde "spildevandsledninger" som værende lille (sidste punkt vurderer vi for at værende korrekt).

20100630 - jf. Cowi rapporten "Orø kortlægningsområde - redegørelsesrapport" (ref. nr. 4) står under subtittlen "12.2.1 Risikovurdering" til titlen "12.2 Færgebakkerne Vandværk" følgende:

- "Nitratbelastningen og den potentielle nitratudvaskning på markblokken, der udgør en stor del af det grundvandsdannende opland er høj. Den potentielle udvaskning er på over 200 mg/l, hvilket kan skyldes udbringning af husdyrgødning fra den nærliggende bedrift" (ref. nr. 4, s. 65).
- "Den største forureningsrisici stammer derfor fra den store potentielle nitratudvaskning, samt fra beliggenheden af spildevandsledninger i byen. Risikoen for forurening må dog betegnes som værende lille" (ref. nr. 4, s. 65).

Embedsmæssig konstatering

Supplementet til 2010 rapporten (der begge er udarbejdet af firmaet "Cowi") der også er bestilt af Holbæk Kommune, oplyser at koncentrationen i det primære magasin (19-21 meter under terræn) er sket en voldsom stigning af nitratindholdet i løbet af 6 år. Cowi referere desuden til en indsatsplan som Holbæk Kommune har udarbejdet, men denne er endnu ikke offentliggjort og det kan undre da værdierne er over EU' anbefalede værdi på 50 mg/liter, hvilket er alarmerende.

20130307 - jf. Cowi rapporten "Note som supplement til den overordnede indsatsplan" (ref. nr. 5) står (første afsnit fra rapporten er også omtalt i Orø Nyt nr. 161, 2014 sep., ref. nr. 6) følgende:

- "Der er fundet en høj koncentration af nitrat (ca. 100mg/l i februar 2013) i det sekundære magasin i boring DGU 198.708 (5-7 meter under terræn), mens koncentrationen i det primære magasin i DGU 198.707 (19-21 meter under terræn) er på 116 mg/l (analyse fra februar 2013). I en analyse fra 2006 foretaget i sidstnævnte filter kunne nitratkoncentrationen ikke detekteres. Der er derfor sket en voldsom stigning i magasinets nitratindhold i løbet af 6 år, hvilket tyder på, at nitratfronten har nået den øvre del af grundvandsmagasinet. Nitratfronten vil derfor formentlig også nå kalken, hvorfra vandværket indvinder vand, inden for en overskuelig fremtid" (ref. nr. 5, s. 17).
- "Den største forureningsrisiko stammer derfor fra den store potentielle nitratudvaskning i den nordlige del af oplandet. I mindre grad er der risiko for forurening af grundvandet som følge af privat pesticidanvendelse til ukrudtsbekæmpelse i byområdet" (ref. nr. 5, s. 19-20).

Offentlig konstatering, fase 1

Det lokale blad Orø Nyt gør her øens læsere (for første gang) opmærksom på at der er målt en høj værdi af nitrat forekomst nær grundvandet til blandt andet Færebakkerne Vandværk.

2014 sep. - jf. Orø Nyt nr. 161 (ref. nr. 6) står i artiklen "Nu begynder kvælstoffet fra gyllen af nå ned til drikkevandet" følgende:

- "ved boringer i jordlagene over grundvandsmagasinerne til Færebakkerne Vandværk fandt man i februar 2013 koncentrationer af nitrat på op til 116 mg/liter vand i jordlagene" (ref. nr. 6, s. 5).
- "Holbæk Kommune har lavet en såkaldt indsatsplan (er ikke offentliggjort) for vandværkerne i hele kommunen. Og på Orø er det især Færebakkerens Vandværk og Bybjerg Vandværk der har problemer med en nitratforurening på vej" (ref. nr. 6, s. 5).
- "Kommunen har derfor bedt Vandværkerne at holde møder med lodsejeren om nitratproblemet (dato?) og at finde veje til at mindske udledningen af husdyrgødning på jordarealerne. Og så skal vandværkerne ellers følge udviklingen nøje" (ref. nr. 6 s. 5).
- "Mens den store trussel mod drikkevandet ser ud til at være udledningen af husdyrgødning og dermed nitratnedsivning, så er der også en trussel fra privates brug af gift i haverne og fra det lokale kloaknet" (ref. nr. 6, s. 5).

Offentlig konstatering, fase 2

I det efterfølgende blad af Orø Nyt følges sagen op med at citere formanden for Færebakkerne vandværk der direkte kritiserer Holbæk Kommune for "Nøl" og "afbud" fra to berørte landmænd.

Sagen skaber også frustrationer hos øens borgere da denne syntes at være i stadiet Status-Que. 2014 dec. - jf. Orø nyt nr. 162 (ref. nr. 7) står i artiklen "Derfor skal vi beskytte grundvandet" følgende:

- ifj. formanden for Færebakkerne vandværk Jørgen L. Jørgensen så citeres han for "Holbæk Kommune havde indkaldt de to berørte landmænd og os fra vandværket til et møde i marts, hvor vi sammen skulle finde ud af, hvad vi kunne gøre for at imødegå forureningen". "Men da jeg sad i bilen og var på vej til Orø for at gå til mødet, ringede kommunens mand og sagde, at de to landmænd havde meldt afbud. De blev simpelthen bare væk fra vores fælles møde. Og siden er der intet sket!". "Og nu, 9 måneder senere, er der stadig intet sket. Jørgen L. Jørgensen rykkede kommunen for et møde så sent som den 20. november, men har stadig ikke fået svar" (ref. nr. 7, s. 4).
- "Færebakkerne Vandværk mener at Holbæk Kommune skal bruge de muligheder, som lovgivningen giver kommunen for at gribe ind" (ref. nr. 7, s. 4).

Møde med Holbæk Kommune

20150409 - Claus og Nuka møder op til et varslet møde med afdelingsleder Niels Hermansen (NH) og miljømedarbejder Søren Toft Nielsen (STN) begge fra Holbæk Kommune, af ca. en times varighed, spørgsmålene er tilsendt på forhånd. Kort forfattet af mødet er:

- Kommunen har prioriteret opgaverne så Orø er lagt på hylden.
- Man har konstateret at Orø har en meget følsom undergrund og at der er problemer med vandkvaliteten.
- Kommunen ved godt at de er op imod alle 6 vandværker (har 60 vandværker i kommunen i alt) med "Old Mens Club" i bestyrelserne rundt omkring. Hvor nogle gør et godt arbejde, men der er også nogle ikke yder noget.
- Kommunen vil gerne have at de ligger sig sammen, da fire i dag er tilkoblet med hinanden men de vil gerne se at der er et bedre samarbejde mellem værkerne og at samarbejdet mellem værkerne er igennem tiderne blevet bedre.
- Kommunen vil gerne hvis værkerne føler et "fælles ansvar" og specielt Næsby skal med da Næsby har eller vil få store problemer.
- Kommunen: som udgangspunkt er der masser af vand.
- Kommunen verificer at der bliver en høring når der kommer en indsatsplan.
- Kommunen: der er nogle landmænd der siger at hvis de får penge så vil de gerne omlægge deres arealer til eksempelvis skov.
- Kommunen lytter på indsigelser når/hvis der kommer nogle ved en indsatsplan.
- Kommune kan agere som ved at lave en plan og gå hjem, men at det kræver at nogle gerne vil gøre noget.
- Kommunen vil gøre alt (lovmæssig m.m.) men ikke betale for det.
- Kommunen vil gerne hjælpe med det juridiske i forhold til den frivillige løsning.

Opfølgning på indsatsplan i andre kommuner

I interviewet med Holbæk Kommune bliver det sagt at "vi kan jo bare nøjes med at overholde loven" (mht. indsatsplan for beskyttelse af grundvandet) og at "der er jo vand nok på Orø". En indsatsplan (for Orø) har været undervejs siden 2010 og det er blevet antydnet (af Holbæk Kommune) at den skulle ligge klar "i løbet af sommeren 2015".

For at få klarhed over hvad man kan forvente sig af en indsatsplan, har en gennemgang af andre kommuners indsatsplaner for beskyttelse af grundvand, vist at Assens Kommunes (ref. nr. 8) indsatsplan forekommer repræsentativ, her anbefales langt hen ad vejen kun, at borer flyttes til mindre udsatte områder (.....) desuden foreslås frivillig skovrejsning i et par områder og en oplysningsindsats om reduceret anvendelse af gødning og pesticider. Kommunerne bruger altså ikke deres myndighed (indflydelse) til at udfolde en (pro-aktiv) miljøindsats.

Møde med Færebakkerne Vandværk

20150415 - Claus holder et telefoninterview med Jørgen L. Jørgensen (JLJ), bestyrelsesformand for Færebakkerne Vandværk, af ca. en times varighed, spørgsmålene er tilsendt på forhånd. Kort forfattet af mødet er:

- Det er 1 - 2 år siden at de blev kontaktet af Holbæk Kommune og forventede på den baggrund at der skulle ske noget. Berammet møde blev aflyst, pga. afbud fra landmand.
- I 2014 blev der talt om at der skulle diskuteres en løsning, men ikke hvad løsningen kunne være.

- JLJ betragter dokumentationen som tilstrækkelig, nødvendigheden af handling forekom indlysende.
- JLJ ser mulighederne for en frivillig løsning som ringe, har ingen tro på frivillig løsning, hvad hvis der kommer en ny forpagter/ejer ?, udtrykker frustration over at en landmand kan blokere for en løsning, OG mener at det er af økonomiske/politiske grunde at kommunen ikke "træder i karakter" og bruger den tilgængelige lovgivning, til at pålægge landmanden at reducere nitratudbringningen.
- JLJ er frustreret over at kommunen lægger op til at flytte rundt på problemet (gyllen) og tilsyneladende ikke har et ønske om at reducere udbringningen af gylle på Orø. Udbringning af for meget gylle betragtes som et generelt problem på Orø, det rammer bare Færgebakkerne Vandværk først.
- JLJ oplevet at det bliver hørt, men ønsker også at problemet bliver taget alvorligt! – men forløbet kunne have været meget anderledes hvis kommunen havde været mere fremme i skoene.
- JLJ oplever fremtidige muligheder for at drive vandværket som god og begrundes med gode folk i bestyrelsen, en fornuftig økonomi og generelt god opbakning til bestyrelsens arbejde.

Offentlig konstatering, fase 3

I dette nummer af bladet Orø Nyt skrives at Holbæk Kommune med et års begrundet tøven annoncere kommunen at en indsatsplan skal være på plads i løbet af den kommende sommer. 2015 apr. - jf. Orø Nyt nr. 164 (ref. nr. 9) står på forsiden "Kommunalt indgreb mod gylle på vej" samt tilhørende artikel og interview med afdelingsleder Niels Hermansen (NH) fra Holbæk Kommune "Endelig i arbejdstøjet: Kommunen varsler vand-plan" følgende;

- "Et par steder på øen truer det drikkevandet, og nu ser det ud til, at Holbæk Kommune bryder lang tids tøven og er på vej med aktiv handling. Men præcis hvad der skal gøres, ved kommunens folk ikke endnu" (ref. nr. 9, s. 1).
- "Nu et år senere forsøger kommunen igen at samle parterne. Dagsordenen er at få forslag til konkret handling" (ref. nr. 9, s. 1).
- NH udtaler: "En indsatsplan for at beskytte Orø's grundvand skal være på plads i løbet af sommeren. Og kan landmændene og vandværkerne ikke blive enige med kommunen om en fælles frivillig løsning, så går kommunen ind og beslutter selv" (ref. nr. 9, s. 3).
- NH udtaler: "Vi kunne have gjort det hurtigere, men to forhold har spillet ind. Dels har vi for få medarbejdere til opgaven, dels har vi haft svært ved at forstå tallene i den rapport, som Cowi har udarbejdet" (ref. nr. 9, s. 3).
- "NH mener et forslag til indsatsplan kan sendes i høring hen over sommeren. Og det er en høring, hvor alle borgere kan deltage, ikke kun landmænd og vandværker" (ref. nr. 9, s. 3).
- NH afslutter med: "Kommunen kan udstede påbud eller forbud i henhold til Miljøbeskyttelsesloven. Der gælder særlige skrappe regler, når der er tale om såkaldt Boringsnære Beskyttelsesområder. Men hvis kommunen skrider til forbud eller påbud, skal landmændene have erstatning for deres produktionstab. Altså skal kommunen til pengepungen. Til gengæld kan landmanden ikke pålægges at erstatte den ødelagte grundvandsindvinding, hvis han ellers har overholdt de mængder, han har lov til at udlede. Og det skal han selv føre regnskab med" (ref. nr. 9, s. 3).

Møde med landmand Lars Foverskov

20150509 - Claus holder et ved personligt fremmøde og opfølgning pr. telefon med landmand Lars Foverskov (LF), af ca. en times varighed, spørgsmålene er tilsendt på forhånd. Kort forfattet af mødet er;

- "LF gør hvad loven pålægger ham (mht. gyllehåndtering/udbringning), antyder at andre tekniske løsninger kunne reducere problemet, men at økonomien i det kan være tvivlsom. LF driver og betragter landbruget som en forretning der skal drives optimalt indenfor de gældende rammer. Kan være tiltrukket af mere miljørigtige løsninger, men så længe det ikke er et krav eller giver mening, rent økonomisk, så må det vente."
 - "Gylletrykket i vandindvindingsområderne kan reduceres ved en omfordeling af gyllen til andre landmænds jorde, dette ville dog indebære en øget (upopulært) tung transport på øen OG at gyllen skal erstattes af indkøbt handelsgødning (dyr løsning)".
 - "LF har af egen drift lavet et alternativt løsningsforslag i samarbejde med landbrugskonsulent, der er optimalt ud fra hans perspektiv; forslaget indebærer en sammenlægning af vandværker, evt. nye borer i ikke belastede områder og differentieret udbringning af gylle. (Kommentar: billigt for LF, dyrt for vandværkerne, men samlet set, samme standpunkt som Holbæk Kommune antydede)."
 - Om fremtiden: "Kan Status-Que bevares (miljøkrav uændret) kan dyrehold opretholdes, udvidelse ikke mulig, "låst" af store investeringer, lidt tøvende overfor om det kunne betale sig med nye store investeringer når ikke antallet af dyreenheder kan øges. Generelt, (forbeholden) positiv overfor fremtiden".
 - "LF oplever at han bliver hørt og oplever ikke at der er mulige løsninger som ikke har været bragt i spil.
- Virker tilfreds med forløbet, men er uforstående overfor vandværkets måde at fremsætte krav på, citat; "de opfører sig som konger".
- N.B.: Anvendelse af sprøjtemidler blev ikke berørt.

Delanalyse, tidslinjen

Ovenstående tidslinje startende med den første kortlægning af Orø lavet i 2005 (ref. nr. 2) der med Miljømisterets målinger af grundvandets indhold, af nitrat til at værende høje, samt anbefalinger fra 2010 om en indsatsplan (ref. nr. 3) samt efterfølgende i Cowi rapport fra 2013 (ref. nr. 5), vurdere at Orø's sårbare undergrund i specielt Færgebakkerne Vandværks indvindingsområde, i højere grad er i fare for at få grundvandet forurennet, da der er målt endnu højere værdier tæt på grundvandsmagasinet.

Da offentligheden via bladet Orø Nyt (ref. nr. 6) første gang bliver gjort bekendt med problemstillingen, refereres der i bladet til en måling foretaget af Cowi (ref. nr. 5) og bladet giver mere eller mindre direkte skylden for det forhøjede nitratniveau til landmandens udledning af husdyrgødning.

Således er der i den nuværende situation endnu ikke taget noget hensyn til grundvandet og aftagere af grundvandet, da nedsivningen af nitrat foresætter uden nogen form for indgreb fra Holbæk Kommunes side – kommunen er i bladet (ref. nr. 7) siden blevet kritiseret for "nø". Orø Nyt (ref. nr. 9) citere Holbæk Kommune for at sige at landmanden ikke gør noget ulovligt så længe han overholder de mængder (kvælstof) han har lov til at sprede.

Så på baggrund af gode intentioner, er sagens problemstilling med det forhøjede indhold af nitrat, derfor begrundet med udarbejdelse af en indsatsplan lavet af Holbæk Kommune. Det indebærer at situation har resulteret i at Holbæk Kommune har udmeldt at en kommende indsatsplan (ref. nr. 9) skal være på plads, i løbet af sommeren (2015). Og at aktørerne: landmand, vandværk samt borgerne på Orø kan deltage i denne høring.

Aktant beskrivelser

Interessenter præsenteret som aktører og aktanter og en vurdering af deres position i forløbet. I dette kapitel præsenterer vi de aktører og aktanter som forekommer væsentlige for vores case om nitratnedsivning til grundvandet ved Færgebakkerne Vandværk (Orø). Ifølge ANT kan/bør alle aktører/aktanter stilles lige i vurderinger af deres betydning og mulighed for indflydelse. I dette kapitel vil vi dog fremhæve nogle mere end andre, ud fra hvad vi har erfaret gennem vores research. Fremhævet bliver de aktører/aktanter har haft eller kunne have haft en indvirkning på sagens forløb.

Holbæk Kommune, afd. for grundvand

Holbæk Kommune har formelt ansvar for miljø og sundhed og er i egenskab af myndighed en primær aktør med stor indflydelse på fremdriften i sagen.

Kan/skal iværksætte relevante undersøgelser, primær indehaver af dokumentation og meget afgørende er, kommunen har i kraft af sin position nærmest "eneret" på at anvise løsningsmodeller til afhjælpning af problemet med nitratnedsivning til grundvandet, i fald at der ikke opnås en frivillig løsning. Holbæk Kommune ønsker efter eget udsagn at parterne løser problemet ved en frivillig aftale, men forfølger ikke dette som en aktiv strategi.

Holbæk Kommune kan afgøre hvornår der indkaldes til møder og kan vælge/fravælge inddragelse af aktører/aktanter.

Er underlagt økonomiske og politiske hensyn, hvilket er altafgørende for sagens "placering i bunken" og hvilke løsningsforslag kommunen fremlægger.

Har stor mulighed for at være omstillingsagent, kan sætte (nye) standarder.

Færgebakkerne Vandværk

Er ansvarlig for den leverede vandkvalitet. Men dette giver ikke formel indflydelse på hvad der kan være en passende reaktion på en truende nitratnedsivning til grundvandet.

Er underlagt et økonomisk hensyn, hvilket kan betyde at økonomiske hensyn kan være afgørende for hvornår der reageres på miljøfremmede stoffer, med mindre at grænseværdier er overskredet. Vandværket kan være presset af "anden leverandør". På Orø, er sammenlægning med andet vandværk, nævnt som en løsning af Holbæk Kommune.

Vandværket har kategorisk afvist at indgå frivillige aftaler, da sådanne betragtes som for usikre, da jorden kan skifte ejer/forpagter.

Som primær aktant, har vandværket mulighed for at være omstillingsagent, f.eks. ved opkøb af jord eller andre tiltag der kan reducere nitratforekomsten i drikkevandet.

Kan være brugerens repræsentant.

Berørte landmænd

Som primær aktør, har landmanden via sine holdninger, råderum (lovgivning) og arealanvendelse stor indflydelse, på forløbet/udfaldet af denne proces.

Er underlagt et økonomisk hensyn, jo større investeringer der er foretaget, jo længere afskrivnings-/omstillingstid. Er endvidere underlagt et såkaldt "harmonikrav" (forholdet mellem antallet af dyreenheder og tilgængelig jord).

Landmanden har, i kraft af sin juridiske stilling, intet incitament til at indgå frivillige aftaler som svækker hans forretningsgrundlag.

Mod økonomisk kompensation kan landmanden evt. påbydes en kvælstofreducerende dyrkningspraksis.

Lovgivning

Vigtig aktant, har stor betydning for aktørernes tilgang.
Stor indflydelse (positivt/negativt).
Har store muligheder for at være en omstillingsagent

Miljø Center Roskilde

Myndighed, primær aktant.
Primærkilde, leverandør af dokumentation.
Stor indflydelse, gennem sin fortolkning af og tilgang til dokumentationsmateriale.
Har mulighed for at være omstillingsagent.
Kan inddrage nationale myndigheder.

COWI

Leverandør af analyser, bestilt/betalt af Holbæk Kommune.
Må antages at stræbe efter uvildighed, men arbejder på opdrag af én part i sagen (økonomisk afhængighed).
Stor indflydelse, i gennem deres tilgang til dokumentationsmateriale.
Har store muligheder for at understøtte en omstillingsagent eller indirekte være en omstillingsagent.

Landbrugets konsulenter

Leverandører af vejledning om god praksis i relation til gældende lovgivning.
Repræsenterer én part, i relation til kvantitativ/kvalitativ og økonomisk optimering.
Er landmandens primære "oversætter" af love og regler, gældende for landbruget.
Er ikke "pålagt" et krav om uvildighed.
Er underlagt økonomiske hensyn (vil gerne beholde sit job).

Aftagere af vandværkets vand

En aktant, der til dato har været repræsenteret ved vandværkets bestyrelse.
Ringe indflydelse (til dato), stor "moralisk" spiller da de er aftagerne af det omtalte vand.
Har ved aktiv deltagelse mulighed for at være en omstillingsagent.
Er i mindre grad underlagt et økonomisk hensyn.

(Sommerhus-) beboere i det berørte vandindvindingsområde (Fægebakkerne)

Grundejerforening Fægebakkerne (ejere af Fægebakkerne Vandværk). Vigtig aktant i denne sammenhæng. Sporadisk omtalt, men ikke hørt.
Stor "moralisk" spiller, da de både har indflydelse på grundvandets kvalitet ved deres valg/fravalg af gødning og sprøjtemidler i haver og fællesarealer OG som aftagere/købere af det omtalte vand.
Har mulighed for at være en omstillingsagent.

Er i mindre grad underlagt et økonomisk hensyn.

Borgerne på Orø

Ingen direkte indflydelse (til dato), stor "moralisk" spiller.

Har mulighed for at være en omstillingsagent.

Indtil videre kun været "repræsenteret" gennem tre artikler i Orø Nyt.

På Face book-gruppen "For os der bor på Orø" har der været meningsudvekslinger, men ikke enighed om konstruktive løsninger.

Pressen (Orø Nyt)

En aktør der siden september 2014 har skrevet om sagen.

Kan agere "den moralske spiller"

Kan være selvstændig omstillingsagent.

Partsindlæg.

NordVestNyt

Kan agere "den moralske spiller"

Kan være selvstændig omstillingsagent

Partsindlæg, Fægebakkernes Vandværk har brugt pressen som en måde at "råbe kommunen op".

Naturbeskyttelsesinteresser (inkl. Kommunen)

Principielt interessant aktant som ikke af egen kraft har blandet sig, er heller ikke blevet "mobiliseret" af offentligheden. Holbæk Kommune har få hundrede meter fra de omtalte vandindvindingsområder, iværksat et naturgenopretningsprojekt pga. en række sjældent forekommende mygblomster (orkideer).

Der har ikke til dato været nogen overordnet debat om bevarelse/beskyttelse af biodiversiteten på Orø.

Har (stor) mulighed for at være en omstillingsagent.

Turisme/turisten

Principielt interessant aktant, men problemstillingen er nok for kompleks/diffus.

Ingen indflydelse (til dato), mindre "moralisk" spiller. Turisten kommer mest uden for gylleudbringningssæsonen.

Turisterne er glade for at se køer på græs.

Har mulighed for at være en omstillingsagent, men de turister der ikke er tilfredse er jo også dem der ikke kommer igen, så hvordan kan man spørge dem?

Tidsånden/folkestemningen

Vigtig aktant, har stor betydning for aktørernes tilgang. I relation til landbruget, kan dyrevelfærd og iltsvind nævnes som to eksempler på sager der har givet folkestemningen et momentum som ikke kunne overhøres af beslutningstagere. Men tidsånden/folkestemninger er også en meget flygtig størrelse!

Tidsånden/folkestemninger er vores største omstillingsagent.

Klimaforandringer/vejret

Væsentlig aktant (forøget nedbør, tørke mm.) men indflydelse kan kun kvalificeres over tid.....
Stor "moralsk" spiller der påvirker "Tidsånden og folkestemninger".

Civilsamfundet ("Borgeren")

Civilsamfundet er en stor omstillingsagent, men hvilken omstilling der er fordelagtig og hvordan den skal foregå, er der jo ikke enighed om.

Kan være en stor politisk og moralsk aktant, der igennem en demokratisk deltagelse kan have indflydelse på den gældende lovgivning.

"Borgeren" kan også være en dobbeltmoralsk aktant, der f.eks. køber konventionelt frembragte fødevarer og samtidigt ønske sig den "den rige, varierede og oprindelige" natur tilbage. Pga. samfundets kompleksitet kan en uønsket tilstand i naturen, oftest være en direkte konsekvens af borgerens egne beslutninger/handlinger/indkøb, uden at det nødvendigvis behøver at give anledning til refleksioner.

Er en meget anarkistisk aktant.

"Sådan gør de andre" (aktanten som nok ikke er en aktant)

Andre aktører/aktanters reaktion på en lignende problemstilling.

Selvforstærkende (positivt/negativt).

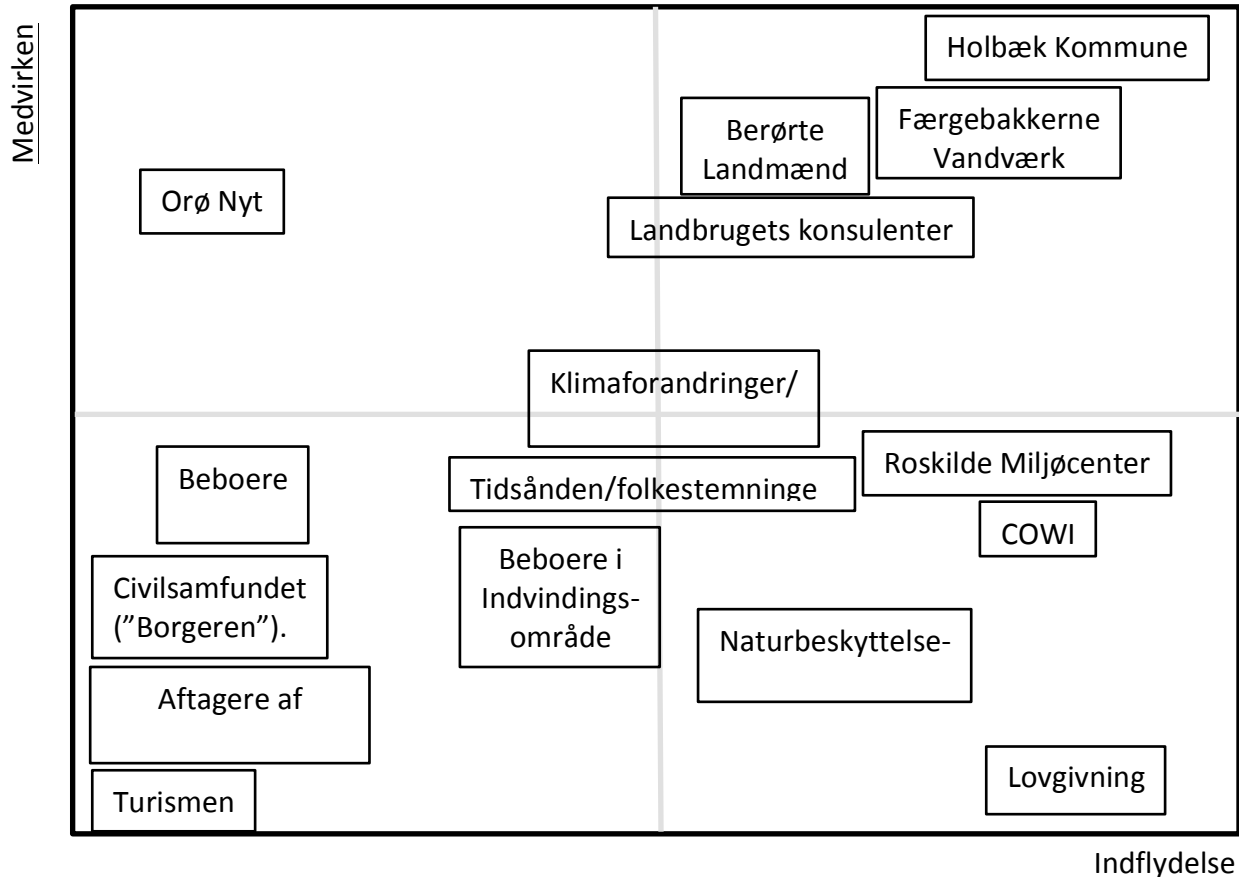
Kan legitimere en (bestemt) tilgang.

Kan forekomme "konserverende".

Kan være en omstillingsagent.

Interessentkort, nutid

Interessentkort

Kortet viser hvor de forskellige aktører/aktanter er placeret i forhold til hinanden

Ud fra "tidslinjen" og interessentkort beskrives begivenhederne i relation til hvordan vi oplever at de involverede aktører/aktanter har haft indflydelse på forløbet. På denne baggrund forsøger vi at gøre op hvad der er status i forløbet. Efterfølgende vil vi gennemgå det billede der kunne tegne sig hvis de øvrige (identificerede) aktører/aktanter inddrages.

Analyse

I "tidslinjen" har vi set hvordan sagen om nitratnedsivning til grundvandet har udviklet sig over tid og i "aktør/aktant" har vi erfaret hvor mange der rent faktisk har haft (eller kunne have haft) indflydelse på sagens udvikling.

Vi vil tillade os at indlede dette afsnit med et citat fra Vandforsyningsloven (ref. Nr. 10):

§ 1 a. Loven har til formål at sikre hensynet til princippet om omkostningsdækning, herunder miljømæssige og ressourcerelaterede omkostninger, og prissætning med tilskyndelsesvirkning. Derudover tages der hensyn til, at de forskellige vandanvendelsessektorer yder et passende bidrag, og til princippet om, at **forurenere betaler**.

§ 2. Ved administrationen af loven skal der lægges vægt på vandforekomsternes omfang, på befolkningens og erhvervslivets behov for en tilstrækkelig og kvalitetsmæssigt tilfredsstillende vandforsyning, **på miljøbeskyttelse og naturbeskyttelse, herunder bevarelse af omgivelsernes kvalitet**, og på anvendelse af råstofforekomster. Citat slut (fremhævelserne lavet af opgaveskriver)

Vores udgangspunkt er et spørgsmål der egentlig er et ekstrakt af Orøbeoernes undren, som det er blevet formidlet af Orø Nyt; Hvad er årsagen til at der "ikke sker noget" mht. til nitratnedsivning til øens grundvand?

Ordlyden i de to paragraffer afspejler nogenlunde hvordan vi (og beboeren på Orø) oplevede retstilstanden, da vi startede med dette projekt, der beskrives et sympatisk helhedssyn som det er svært at være uenig i. Lægmand (og beboeren på Orø) har en opfattelse at nitratnedsivning til grundvandet kan betragtes som en "forurening" som kan/skal stoppes og at forurenere betaler og at det skal ske af hensyn til "miljøet". Her åbenbares et fravær af forventningsafstemning! Læser man resten af Vandforsyningsloven nævnes princippet om at "forurenere betaler" ikke med et ord og meget lidt om at hensynet til natur og miljø kan/skal prioriteres..... I § 13 (a-d) beskrives hvordan et "alment vandforsyningsanlæg" gennem frivillige aftaler skal kompensere landmanden for eventuelle tab ved omlægning af driften (gennem nedsættelse af nitrattilførslen). Og hvis det anses for nødvendigt kan ejendommen eksproprieres i henhold til § 38 i samme lov. Det vil sige at enten skal vandværket betale eller også må kommunen i værste fald træde til og foretage en ekspropriation (og betale). Men landmanden kan ikke pålægges noget ansvar for at nitrat siver ned til grundvandsførende lag, så længe at han overholder normerne for hvor meget nitrat (gylle) han må tildele på overfladen. Det vil sige at den der "opponerer" mod en given praksis, må selv betale.

Hvis vi nu begynder at se vores case i lyset af ANT, så er det primære formål med teorien at man ser de involverede aktører og aktanter i relation til hinanden og identificerer hvor der kan foregå en translation (en bevægelse gennem påvirkning/alliance).

Her er lovgivningen en central aktant, lovgivningen sætter rammen for de handle- og forhandlingsmuligheder vores aktører skal forholde sig til. Lovgivningen skal sikre rent vand, give rammevilkårene for et funktionsdygtigt landbrug og angiver hvilke rammer kommunen kan/skal operere indenfor. Det er ikke sandsynligt at nogen lovgivning bliver ændret i den periode projektskrivningen pågår, så vi kan ikke forvente det kan få nogen indflydelse på vores case. Holbæk Kommune behandler kun sagen via i *en* enkelt afdeling, hvilket indebærer at perspektivet er at sagen behandles ud fra lovens bogstav, det fremgik klart af interviewet med kommunen at den interne tildeling af ressourcer gjorde at sagen blev behandlet "on a need to do basis" og altså ikke ud fra et større natur eller miljøperspektiv, hvor andre aktører/aktanter fik mulighed for at komme i spil. Internt i kommunen, kunne natur/miljø-, turismeinteresser og den politiske aktant indgå i en translation (med afdelingen for grundvand), i direkte forlængelse af igangværende tiltag på Orø. Den politiske aktant (Holbæk Kommune) kunne anlægge en strategi på linje med nabokommunen Lejre (om en grønnere arealanvendelse) og afdelingen for natur og miljø kunne bringe sin kompetence i spil, som der er gjort på strandengene (naturgenopretningsprojekt, Forklædet, Orø) og måske inddrage den af kommunen/Holbæk Erhvervs Forum betalte Ø-konsulent (mht. turismen). Også selvom alle de nævnte aktører ikke inddrages, kunne der ske translationer som kunne bidrage til at både landmand og vandværk, ser på sagen i et nyt lys (i en større sammenhæng) og ikke bare lades alene til at forsvare deres *egen position*. Flere af aktørerne er kendte for at være pro-aktive på deres område, måske kunne den politiske aktør (kommunalbestyrelsen) være medvirkende til et tværgående samarbejde.

Lovgivningen (som der er) kan på flere måder være en aktant af betydning i forholdet mellem landmand og vandværk, dels i form af eksisterende tilskudsordninger (miljøvenlige tiltag i landbrugssektoren) dels i form af juridisk bindende aftaleformer der kan sikre at landmanden bevarer brugsretten til jorden, med tilskud for reduceret kvælstoftildeling (gylle) og vandværket får garantier for at en (tilfredsstillende) frivillig aftale overholdes. Lovgivningen er også meget

letanvendelig, hvis kommunen ønskede at facilitere at flere landmænd bytter jordlodder og derved flyttede kvælstoftildelingen til et mindre sårbart område.

Tekniske rapporter er en meget vigtig aktant, når dokumentation, som i vores case, betragtes som autoritativ, bliver det en aktant der "får sit eget liv" og alle aktører vil bruge den som reference. Det får en stor betydning hvordan rapporten formuleres og hvilke aspekter der fremhæves. I tekniske rapporter foretages der også en fortolkning af data og disse fortolkninger lægges til grund for en "passende reaktion", selvom den tekniske dokumentation i vores case er rimelig entydig, kan der dog ikke siges at være enighed om hvad en "passende reaktion" bør være. Aktanten "tekniske rapporter" får altså sit eget liv, afhængigt af øjnene der læser og det kan altså ikke på forhånd siges hvilken indflydelse den kan få og hvilken sammenhæng den vil indgå i.

Man kunne også forestille sig de mere aktivistiske tilgange hvor vandværket eller beboergrupper, med den tekniske dokumentation i hånden, kunne mobilisere offentligheden via pressen og presse den politiske aktør (kommunalbestyrelsen), en aktivistisk tilgang kan være meget effektiv, men det fremmer sjældent den lokale villighed til kompromis.....

I et større perspektiv er aktanterne, "civilsamfundet" og "tidsånden/folkestemningen" stærke spillere, men selvom det er svært at gennemskue hvordan og hvornår et momentum opstår og hvornår dette momentum bliver stort nok til at skabe et ønske om forandring, så agerer vi alle som aktører/aktanter og indgår hver dag i translationer. Som forbrugere påvirker vi primærproducenter (landmænd) via aktanter så som, præferencer, sundhedsanprisninger, dyrevelfærd, reaktioner mod iltsvind i det marine miljø osv.

Som "poliske" aktanter, giver vi udtryk for vores holdninger gennem at alliere os med (give styrke til) andre aktanter (Dansk Naturfredningsforening osv. osv.). Vores stemme ved en folkeafstemning eller kommunal-, folketings- eller EU valg er også et meget fint eksempel på en translation, vi låner "vores styrke" til politikerne for at de kan øve indflydelse på landbrugspolitikken eller præmisserne for landindvinding, men vi kan også "fratage dem styrke" ved ikke at stemme på dem næste gang!

Konklusion

Hvis vi i første omgang skal forsøge at indkredse hvad svaret kunne være på vores oprindelige spørgsmål, nemlig;

Hvad ligger til grund for sagens "stilstand", på trods af sagens belysning, interesse og oprindelige hensigt? – vil det korte svar være, at hvis tildelingen af ressourcer (til denne sag) skal tages som udtryk for Holbæk Kommunes prioritering/ambitionsniveau, så er denne sag om nedsivning af nitrat til grundvandet på Orø, meget lavt prioriteret og derfor er der sket meget lidt, siden den første dokumentation fremkom i 2005 (ref. nr. 2) om, Orø som et naturområde der er følsomt overfor nitrat. Man kunne mistænke at det er lovkravet om udarbejdelse af en indsatsplan, der holder processen i gang.

Set i perspektivet af ANT, kan der gives et mere kvalificeret svar, svaret er naturligvis udformet i lyset af vores case, men kan også læses som vores kommentar til hvordan kommunerne i Danmark håndterer denne slags sager.

Det forekommer som om at vandværket, landmanden og kommunen lever i tre adskilte søjler (underlagt tre separate, til tider modstridende lovgivninger), indtil det går galt er der ingen der egentligt har et incitament til at gøre særligt meget, måske med undtagelse af vandværket der med en proaktiv tilgang kan have en interesse i at bevare sit forretningsgrundlag uden at skulle foretage nye investeringer (nye borer).

Hvis man tilstræber at løse denne slags tvister ved hjælp af frivillige aftaler mellem parterne, giver det særdeles god mening at inddrage ANT, en ANT-tilgang er særdeles velegnet til at identificere nye muligheder for inddragelse af forskellige interesser/interessenter og derved kan der opnås en bredere fundering, et større ejerskab (i lokalsamfundet) og måske, til og med, et større udbud af finansieringsforslag.

Som det er nu, sidder to private aktører og "forvalter" vores vand og vores natur..... Og de lurepasser, hvem blinker først?

Hvis man ønsker at understøtte en øget borgerinddragelse (en demokratisering) af disse processer, er det muligt at anvende en ANT-tilgang til at identificere de aktører/aktanter som kunne gøre en forskel og diskutere hvordan man styrker disse aktører/aktanters mulighed for indflydelse.

Perspektivering

Arbejdet med denne case har været præget af nogle udfordringer som vi også betragter som vores alle sammens udfordringer. Først og fremmest forekommer det som at vores grundvand ikke har en klart defineret plads i noget "hierarki", det er meget vigtigt, men hvor vigtigt er rent grundvand egentligt?

Vi oplever at hensynet til rent grundvand ofte må vige for andre hensyn. Der burde være en struktur i vores samfund der gør at det ikke er acceptabelt at, hverken for kommunerne, vandværkerne eller landmændene, tænker så økonomisk kortsigtet når det gælder vores grundvand. Med den ene hånd tillader man en landbrugspraksis og med den anden hånd udråber man landbrugets praksis som "synderen" og problemet skal udredes af tre parter der alle har tungtvejende grunde til tænke i økonomiske termer. Problemet kan sidestilles med andre områder, hvor man diskuterer forebyggelse kontra udbedring/helbredelse, men til forskel fra andre områder, kan man ikke "helbrede" grundvandet når skaden er sket.

Så en klart defineret langsigtet strategi, hvor de økonomiske incitament (landbrugsstøtte og midler til naturgenopretning mm.) peger i samme retning, kunne give alle parter en fælles interesse i at løse problemet.

At myndigheden på området (kommunerne) også må skæve til deres økonomiske formåen, før de ser på målsætningen om at værne om det samlede kompleks af faktorer til sikrer rent (grund-) vand i fremtiden, er også meget problematisk.

En afkobling/adskillelse af kommunernes økonomiske kassetænkning og foranstaltningerne der sikrer fremtidens drikkevandsforsyning, bør være i vores alle sammens interesse.

Referencer af litteratur og øvrige kildematerialer

Nr. 1 – Torben Elgaard Jensen i "Papers in Organization" No. 48, 2003 ANT (AktørNetværkTeori), <http://openarchive.cbs.dk/bitstream/handle/10398/6689/papers%20in%20organization,%20no.%2048,%202003.pdf?sequence=1>

Nr. 2 – 20051214, udarbejdet af Cowi, Vestsjællands Amt "Orø Kortlægningsområde, Fase 1, Trin 3", foreløbig indsatsplan, (download pr. 17-05-2015)

<http://jupiter.geus.dk/Rapportdb/Grundvandsrapport.seam?grundvandsrapportRapportid=89436>

Nr. 3 – 2010, Miljøministeriets rapport "Grundvandet på Orø - en sårbar ressource", (download pr. 17/05-2015)

http://naturstyrelsen.dk/media/nst/Attachments/GrundvandetpaaOroe_hvid_high_E.pdf

- Nr. 4 – 20100630, udarbejdet af Cowi, "Orø kortlægningsområde - redegørelsesrapport", (download pr. 17/05-2015)
<http://jupiter.geus.dk/Rapportdb/Grundvandsrapport.seam?grundvandsrapportRapportid=89433>
- Nr. 5 – 20130307, udarbejdet af Cowi, "Note som supplement til den overordnede indsatsplan", (download pr. 17/05-2015) http://ny.oroenyt.dk/wp-content/uploads/2014/07/Vandvaerksbeskrivelse_og_indsatsplanlaegning_Faergebakkernes_Vandae%C3%A6rk.pdf
- Nr. 6 – 2014 sep., lokalt blad "Orø nyt nr. 161", (download pr. 17/05-2015)
<http://ny.oroenyt.dk/wp-content/uploads/2014/08/nr-161-rettet.pdf>
- Nr. 7 – 2014 dec., lokalt blad "Orø nyt nr. 162", (download pr. 17/05-2015)
<http://ny.oroenyt.dk/wp-content/uploads/2014/08/nr-162.pdf>
- Nr. 8 – Indsatsplan for grundvand Assens 2014, (download pr. 11/05-2015)
<http://www.assens.dk/lib/file.aspx?fileID=15713&target=blank>
- Nr. 9 – 2015, apr., lokalt blad "Orø nyt nr. 164" (download pr. 17/05-2015)
<http://ny.oroenyt.dk/wp-content/uploads/2014/08/nr-164.pdf>
- Nr. 10 – 20130930, Vandforsyningsloven, LBK nr. 1199, (læst pr. 11/05-2015)
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=145854>